

2500 jaar glas!

Conservator van de archeologische collecties René van Beek neemt volgend jaar afscheid van de collectie in het Allard Pierson die hem na aan het hart ligt: die van het antieke glas. 15 mei 2025 gaat een tentoonstelling open over het glas uit het Allard Pierson en dan verschijnt ook een boek waarin de catalogus van de collectie is opgenomen. Met aandacht voor de objecten afzonderlijk, maar ook met hoofdstukken over de geschiedenis van de collectie, de bijzonderheden van het materiaal glas en de technieken voor de vervaardiging door de eeuwen heen. Hieronder een voorschot op het hoofdstuk over de geschiedenis van de collectie.

René van Beek

conservator van de archeologische collecties

Arnoud Bijl

eindredacteur *Allard Pierson Magazine*

In 1934 werd het Allard Pierson Museum opgericht voor de archeologische collecties van de Universiteit van Amsterdam. Het huidige Allard Pierson beperkt zich niet tot archeologie, maar die is nog steeds belangrijk. Onder andere een collectie van honderden glazen objecten uit de oudheid.

De basis voor de archeologische collecties werd meer dan honderd jaar geleden gelegd door de verzamelaars Constant Willem Lunsingh Scheurleer (1881–1941) en Friedrich Wilhelm Freiherr von Bissing (1873–1956). Lunsingh Scheurleer was bankier en verzamelaar van oudheden in het begin van de twintigste eeuw. Glas bezette een bescheiden plaats in zijn collectie, maar hij heeft wel enkele publicaties en aantekenboekjes nagelaten die een beeld geven van de hoeveelheid glazen objecten die hij verwierf en hun positie in zijn archeologische verzamelingen.

Van egyptoloog, kunsthistoricus en verzamelaar von Bissing (zie pag. 16–19) verkreeg Lunsingh Scheurleer een deel van zijn collectie Egyptische oudheden. Dat von Bissing belangstelling had voor glas, blijkt uit een artikeltje dat hij in 1907 schreef met voorbeelden van vroeg-Egyptisch glas uit het Nieuwe Rijk (18de dynastie).

Publicaties en museumgidsen

In Scheurleers *Catalogus 'Eener verzameling Egyptische, Grieksche, Romeinsche en Andere Oudheden'* uit 1909 zijn 31 glazen voorwerpen opgenomen, waarvan 21 uit Egypte, Griekenland, Syrië en Zuid-Rusland en 10 uit Gallië en Germanië. Er wordt nog niet erg duidelijk onderscheid

gemaakt tussen de verschillende productietechnieken van glassoorten uit verschillende streken. De kenmerken van Romeins glas in vergelijking met bijvoorbeeld dat uit Egypte worden nog niet benoemd, en ook dateringen ontbreken.

Lunsingh Scheurleer schreef in 1925 een artikel over de 'Grieksche Oudheden in het Archeologisch Museum Scheurleer aan de Carnegielaan 12 in Den Haag'. Nog steeds maakt hij geen onderscheid tussen glas uit verschillende culturen. De nadruk ligt op het esthetische aspect, zoals blijkt uit zinnen als: 'De kleureffecten hebben dan ook een groote aantrekkelijkheid en men kan begrijpen, dat dergelijke vazen reeds in de Oudheid groote waardering vonden.' Hij ziet de glazen voorwerpen als 'practische en elegante vormen van huisraad'.

Het Allard Pierson Museum

In 1934 werd het Allard Pierson Museum geopend in de Amsterdamse Sarphatistraat, met als basis de voorwerpen uit Museum Scheurleer. De variatie in kleur, vorm en techniek moet van één zaal het karakter van een aantrekkelijke 'Wunderkammer' gevuld met onder meer glas hebben gegeven. De collectie was te vergelijken met de schatkamer van een specialist.

In 1976 verhuisde het Allard Pierson Museum naar de Oude Turfmarkt. De presentatie van het glas, ook het Egyptische en Hellenistische, bevond zich in de Romeinse afdeling. De voorwerpen stonden min of meer chronologisch geordend. De vitrines hadden een melkglazen achterwand met licht erachter, waardoor de kleuren van het glas goed uitkwamen.

In 2020 werd een nieuwe vaste opstelling voor

Romeinse glazen kan uit ca. 300 n. Chr., waarschijnlijk afkomstig uit het noorden van het Romeinse rijk. De kan is 14,2 cm hoog en 97 gram zwaar! Deze is in 1919 geveild in Keulen en twee jaar later kocht C.W. Lunsingh Scheurleer hem in de kunsthandel in Keulen. Sinds 1934 is de kan onderdeel van de museumcollectie. Bijzonder is de lange glasdraad die vanaf de basis naar de nek in één keer in maar liefst 28 omwentelingen rond de kan is gedraaid. APM01787. Isings type 120a

de archeologische collecties gepresenteerd. De nadruk ligt meer op de functie van het glas dan op de techniek bij het fabriceren.

Schitterend glas fascineert!

In het begin van de 21ste eeuw was er in het museum in enkele tijdelijke tentoonstellingen ruim aandacht voor het Romeinse glas. De toon

werd gezet door de grote glastentoonstelling *Antiek glas – de kunst van het vuur* in 2001. 'Het is dikwijls verbazingwekkend dat het fragiele glas na duizenden jaren zo perfect bewaard is gebleven,' schreef toenmalig directeur Herman Brijder. In 2002–2003 toonde het Allard Pierson Museum een presentatie van Romeins glas uit het Gemeentemuseum Den Haag onder de titel *Glazen Glorie In de Oudheid*. NRC Handelsblad

beschreef het Romeinse glas als ‘ontroerende vaasjes, ragfijne olie kannetjes en andere voorwerpen uit de glascollectie...’

Ter gelegenheid van het verschijnen van de catalogus van de collectie archeologisch glas, zal in mei een tentoonstelling worden gemaakt van hoogtepunten uit de glascollectie van het museum, aangevuld met moderne glaskunst van Bert Frijns en Emmy van de Grift. De leidraad is dit keer de techniek en het natuurwetenschappelijk onderzoek naar de glascollectie. Bijzonder is dat de glascollectie inmiddels zo gevarieerd is, dat de meeste technieken van glasbewerking uit de oudheid geïllustreerd kunnen worden aan de hand van ‘eigen’ voorwerpen.

Belangstelling voor glas bij directeurs en conservatoren

In 1950 verkocht een particulier aan het museum een collectie van 43 glazen objecten met zeer uiteenlopende dateringen. Een aantal glazen uit deze collectie is de afgelopen jaren met non-destructieve methodes onderzocht in samenwerking met de TU Delft. Dat geldt ook voor een iets later verworven belangrijk stuk: een klein glazen pijpje van donkerblauw glas (13de eeuw v. Chr.) uit Chogha Zanbil in Iran, een van de vroegst gedateerde glazen objecten uit de museumcollectie.

Als conservator voor de Romeinse afdeling speelde René van Beek sinds 1990 een aanzienlijke rol in het genereren van aandacht voor antiek glas. Hij had contact met belangrijke verzamelaars en legde de basis voor het natuurwetenschappelijk onderzoek. Vooral de al genoemde tentoonstelling *Antiek Glas – de Kunst van het Vuur* gaf een grote impuls aan de belangstelling voor het archeologische glas in het Allard Pierson (Museum) en de uitbreiding van de collectie op dat gebied.

Karakteristiek van de collectie

De collectie archeologisch glas van het Allard Pierson kenmerkt zich nu door een grote variëteit in technieken en uiterlijke vormen.

Er is een aantal belangrijke stukken dat illustratief is voor diverse verhaallijnen, zoals die over handel, techniek of wijnconsumptie.

De collectie maakt een goed beeld mogelijk van de ontwikkeling van het glas in de klassieke oudheid, en vrijwel alle in de oudheid gebruikte technieken om glazen voorwerpen te maken zijn vertegenwoordigd. De collectie is daarbij ook een kenmerkende afspiegeling van particuliere verzamelingen die uiteindelijk in het museum terecht kwamen.

Glazen tegeltje met een floraal motief. Dit is een fragment (6 × 5 cm) van een grotere tegel – oorspronkelijk 12 tot 15 centimeter hoog en 6 tot 7 centimeter breed – die waarschijnlijk werd gebruikt als versiering van architecturale elementen. Het veelkleurig tegeltje is gemaakt met de mozaïektechniek, waarbij verschillende kleurrijke glasdeeltjes werden samengesmolten. Verworven door C.W. Scheurleer in 1921 uit de collectie van von Bissing. Sinds 1934 in de collectie van het Allard Pierson Museum.
APMO7740

Dit is een voorpublicatie uit het boek met de werktitel *Glas Mozaïek* dat verschijnt bij de tentoonstelling van topstukken uit de collectie in het Allard Pierson. De openingsdatum daarvan is woensdag 15 mei 2025.